

Роми Зайдел

ДЪЩЕРЯТА
на моя баща

A decorative border in the shape of a scroll, with ornate flourishes at the top and bottom corners and a wavy line at the bottom center.

Ромн Зайдел

Дъщерята на моя баща

Превела от немски:
Величка Стефанова

 MAC
БУНТАРКИ

Romy Seidel

DIE TOCHTER MEINES VATERS

© 2021 Piper Verlag GmbH, München/Berlin

Роми Зайдел

ДЪЩЕРЯТА НА МОЯ БАЩА

Превела от немски: *Величка Стефанва*

© Оформление на корицата: *Златина Зарева*

© ИК „ЕМАС“, 2023

Всички права запазени!

Виенските години I

1922-1924

1

Виена, „Берггасе“ 19,
лято на 1922 година

Ана седна с изправен гръб на стола и се протегна. От часове се беше трудила съсредоточено върху един превод на английски за Издателството за психоанализа¹, ръководено от баща ѝ.

Тя стана, отиде до прозореца и разкърши рамене. Може би ще успее да се поразходи, свежият въздух щеше да ѝ се отрази добре. Прекалено дълго беше седяла в задушната стая.

Младата жена се върна на бюрото, събра листата и се замисли за миг дали да не ги подреди веднага.

Не, можеше да го направи и утре. Стигаше ѝ за днес.

Почука се. Вече с ръка на дръжката, тя на момента отвори вратата и се засмя, виждайки уплашеното изражение на леля си.

– Божичко, Ана, как ме стресна!

– Тъкмо приключих и смятам да се поразтърча.

¹ Internationaler psychoanalytischer Verlag (IPV) – Международно издателство за психоанализа, съществувало във Виена от 1919 до 1938 г. – най-важното издателство в областта на психоанализата за своето време, публикува списания и книги. – Бел. прев.

Леля ѝ винаги изглеждаше строга и скептична, което вероятно се дължеше най-вече на тъмното ѝ затворено облекло и на бръчката между очите. Оpozнаеш ли я по-добре обаче, ще разбереш, че е всичко друго, но не и строга, камо ли сърдита.

– Баща ти иска да говори с теб, Анерл.

Какво ли му тежеше? Необичайно време за разговор. Обикновено той имаше пациенти до ранните вечерни часове.

– Ще се видим на вечеря. – Лелята изчезна отново.

Ана взе плетената си жилетка от закачалката и се запъти към бащиния си кабинет.

Апартаментът на семейство Фройд – всъщност два апартамента, които бяха обединили, – се състоеше от над двайсет помещения, като дори лелята си имаше отделна дневна.

Двете стаи на Ана се намираха в южната част, точно до трапезарията. Беше обзавела стаята си с удобен диван, писалищна маса-шкаф и етажерка за книги от орехово дърво. В единия ъгъл стоеше невероятно удобно кресло с висока облегалка плюс табуретка, великолепно за занимания – четене или ръкоделие. На прозореца имаше светли завеси, които леко се издуваха от вятъра, когато се отвореше едното крило. По стените висяха ярки картини, пред които всеки се спираше с удоволствие. Ана си беше създала уютно, светло обиталище в родителското мрачно и неприветливо жилище. Помещенията на баща ѝ – кабинетът и приемната, както и амбулаторията и чакалнята – се намираха в западното крило.

Младата жена долепи ухо до вратата и напрегна слух.

Нищо. Пълна тишина. Почука и влезе, след като чу изреченото на висок глас „Влизай!“.

Баща ѝ седеше на бюрото. В пепелника димеше пура; беше съблякъл сакото си и го бе метнал върху облегалката на стола. Прозорецът, както обикновено, беше затворен. Ана обичаше да го подкача, че явно не му се нрави чистият въздух.

– Може ли? – Тя направи крачка към прозореца и изчака кимването му.

– От мен да мине. – Той продължи да пише.

Не беше много лесно да си проправи път до прозореца. Стаята бе претъпкана с мебели, лампи, килими, отчасти наслагани един върху друг, както и с безброй сувенири, които баща ѝ беше донесъл от пътуванията си. Върху всички маси и лавици стояха статуетки, някои от които пресъздаваха гръцки богове. Колекционерството беше слабост на баща ѝ – щом зърнеше в някой магазин фигурка, просто не можеше да продължи напред, без да я вземе поне за малко в ръцете си. А това означаваше, че иска да я притежава.

Ана удари хълбока си в една помощна масичка и поставената върху нея дървена фигурка се разлюля. Тя посегна инстинктивно и я задържа.

Като дете веднъж беше бутнала един пълен пепелник и цялата пепел от пури се бе изсипала на скъпоценния килим. Баща ѝ я смъмри здравата, нарече я тромава и недодялана и тя избяга с рев от стаята.

Сега отвори едното крило на прозореца и седна на стола пред бащиното бюро.

– Искал си да говориш с мен, папа?

Той побутна настрана листа, взе пурата и дръпна мълчаливо. Примигвайки, проследи сивите валма дим, издиращи се към тавана, и се прокашля.

– Тревожа се, Ана.

– Тревожиш се? И за какво?

– За теб.

Тя предположи какво имаше предвид той. Баща ѝ се тревожеше, защото Ана още живееше у дома при родителите и леля си и изобщо не възнамеряваше да си потърси собствено жилище. Тревожеше се също, задето малката му дъщеря досега дори не помисляше за женитба. Пък и за кого ли да се омъжи?

Е, имаше някой и друг кандидат. Ърнест Джоунс¹ например, добър приятел на семейството. Той беше невролог и също работеше като психоаналитик. Неприятно ѝ стана, когато започна да я ухажва преди време. Повече от ясно беше какво очакваше от нея, макар никога да не ѝ направи предложение. Това и не беше необходимо, във всяко негово изречение се прокрадваше послание, обикновено скрито, но от време на време и съвсем открито. В един момент ѝ дойде до гуша и му каза, че ѝ е мил и драг като приятел и само като приятел.

След това той се отдръпна от нея и едва след седмици преодоля усещането си за позор. Оттогава никога не продума за брак, а що се отнасяше до Ана, така си беше най-добре.

В очите на баща ѝ проблесна пламъче. Или се забавляваше, или се ядосваше, понякога ѝ беше трудно да определи точно.

Младата жена изпита потребност да се оправдава, но, слава богу, се въздържа.

Баща ѝ продължи да пуши мълчаливо, после стана и отиде до прозореца.

¹ Алфред Ърнест Джоунс (1879-1958) – уелски невролог, психоаналитик и официален биограф на Зигмунд Фройд. – Бел. прев.

– Истината е, че майка ти ме помоли да поговоря с теб. Тя се тревожи много повече от мен.

Ана завъртя очи. Така значи, ставало въпрос за майка ѝ. Защо избутваше на преден план баща ѝ? Защо не говореше направо с нея?

– Чуди се дали изобщо не искаш да имаш собствен живот?

– Но аз водя собствен живот. Имам си моите стаи и моята работа.

Ана беше най-малкото от шест деца – трима братя и две сестри, – изтърсачето, което открай време се бореше за внимание и обич. Още като дете се интересуваше от работата на баща си, изчете статиите и книгите му и в един момент започна да дискутира с него върху психоанализата. По-късно стана учителка в един лицей, но не загуби интереса си към психоанализата и накрая премина тригодишно обучение при баща си.

Преди три месеца беше приета във Виенското психоаналитично общество¹ и участваше в заседанията и сказките му. Освен това водеше деловата кореспонденция и преводите на английски за издателството. Това не беше ли собствен живот? Или при жените значение винаги имаха само бракът и създаването на семейство?

Баща ѝ я наблюдаваше със сериозен поглед. Имаше навика да оглежда изпитателно, мрачно и пронизващо седящия отсреща.

– Кога, въпреки, заминаваш при госпожа Лу? – внезапно попита той и Ана се изненада от рязката смяна на темата.

¹ Виенското психоаналитично общество е основано през 1902 г., сбирките му първоначално се провеждали в апартамент на Зигмунд Фройд и включвали избрани лекари, аналитици и лаици, плащащи членски внос. – Бел. прев.

– Идния понеделник.

Лу Андреас-Саломе¹ беше обща приятелка, Ана я познаваше покрай баща си. Лу беше писателка, а от няколко години работеше и като аналитичка. Прехвърлила беше шейсетте, беше на възрастта на майка ѝ. Въпреки това на Ана ѝ се струваше много по-млада и по-жизнена.

Баща ѝ седна отново зад бюрото си.

Дали я пускаше да си върви, или смяташе още да я разпитва?

Той продължи да пише и си запали нова пура, макар фасът на старата още да тлееше в пепелника.

– Искам да ти дам една книга за госпожа Лу. Ще бъдеш ли така добра да ми напомниш?

Ана се надигна и приглади престилката на тиролската си рокля.

– Разбира се. Ще се видим на вечеря. Излизам да взема малко чист въздух.

Той кимна и дори не вдигна глава, когато тя затвори вратата след себе си.

¹ Лу Андреас-Саломе (1861-1937), известна и като Луиза Густавовна Саломе, е германско-руска психоаналитичка и писателка. Приятелка на редица видни европейски личности като Ницше, Вагнер, Фройд, Рилке и др. – Бел. прев.

2

Следващият понеделник

Слънцето грееше, на небето нямаше дори облаче. Идеално време за пътуване.

Ана бе станала в добро настроение, бързо се беше облякла и отиде в трапезарията, за да хапне нещо на закуска. Сутрин никога нямаше особен апетит.

Баща ѝ вече беше в кабинета си, майка ѝ и леля ѝ очевидно още спяха.

– Да сваля ли долу пътната ви чанта, госпожице Ана? – попита Мици, домашната помощница, младо хубавко създаване с бузи като ябълчици и къдрава руса коса.

– Не е нужно, Мици, благодаря. – Ана допи кафето си и се замисли дали да не нареди да ѝ опаковат нещо за ядене за по-късно. – Ако обичате, кажете на готвачката да ми приготви храна за из път.

Мици кимна.

– Разбира се, госпожице.

Ана разтреби чинията и чашата, както винаги правеше, макар Мици да казваше, че не било необходимо.

– Ако някой ме търси, ще бъда оттатък. – Трябваше да опакова още някои неща.

Напусна трапезарията и отиде в своите стаи, които проветри основно, събра останалите си вещи и провери дали не е забравила нещо. Щеше да прекара у Лу целия юли.

Преметнала на ръка лекия си дъждобран, Ана влезе в залата на виенската Западна гара. Нужен ѝ беше момент, за да се настрои към силния шум – високите гласове и виковете на хората, пронизителните звуци на свирките, пухтенето и тракането на пристигащите и заминаващите влакове.

Както си вървеше, насмалко не се спъна в едно малко момче, седнало на земята и обвило с ръце коленете си. Детето плачеше сърцераздирателно.

Тя клекна пред него.

– Какво ти има, момченце?

– Мама... – изхлипа то. – Загубих моята мама.

Ана устоя на порива да притисне към себе си малкия, да го утеши.

– Ела да седнем ей там. – Тя посочи към една пейка вдясно от тях. – Не може да останеш тук, рано или късно някой ще се спъне в теб.

Тя се усмихна, когато детето вдигна лице към нея и я погледна доверчиво.

– Като мен преди малко.

Момчето се надигна и избърса с ръкав мокрото си лице.

Едва се беше изправило, когато към него се втурна един шафнер.

– Ах, ти, хъшлак такъв! Какво си мислиш, че правиш, като се шляеш тук? – Той понечи да издърпа ухото на момчето, но Ана се намеси.

– Моля ви, оставете горкото момче!

– Олеле! – изрева малкият, макар че шафнерът още не го беше докоснал.

– Но той не може да седи тук! – скара се шафнерът. – Пречи на минавачите.

– Защото едно малко момче седи и плаче? – Ана поклати невярващо глава. – Аз ще се погрижа за него, а вие си гледайте вашата работа.

– Сигурна ли сте? – Мъжът я изгледа скептично. – Мога да повикам стражаря. – Той посочи нанякъде.

– Няма нужда – увери го тя. – Ако ми потрябва, сама ще го повикам.

– Хубаво, вие си знаете. – Мъжът промърмори под нос още нещо, което тя не разбра, и си тръгна.

Ана седна на пейката, сложи пътната чанта в краката си и изчака момчето да се настани до нея.

– А сега ще ми разкажеш на спокойствие какво се е случило. Съгласен?

Той заподсмърча и тя му даде чиста носна кърпа от чантата си.

– Мама... – Детето избърса с кърпата носа и очите си. – Щяхме днес да заминем с влак при баба. „Ти тръгвай – каза ми мама, – пък аз ще те настигна.“ Понеже съм вече на осем и ми позволяват да отида сам на гарата. Чаках тук, но мама не дойде, а след това влакът замина. – Отново изхлипа. – Ами ако се е качила сама? Понеже не ме е намерила?

Ана изпита огромно облекчение. Станало е недоразумение, така поне изглеждаше. Всичко щеше да се изясни. За миг беше помислила, че казвайки „загубих“, момчето е искало да каже „починала“.

– Как се казваш?

– Йоханес.

– Аз съм Ана. Сигурна съм, че майка ти не е заминала без теб, Йоханес.

Той я погледна доверчиво с големите си кафяви очи и сърцето ѝ се сви от състрадание. Добре си спомняше колко самотна се чувстваше често като малка. Тя беше детето, което всъщност не е трябвало да се появява, което не е било запланувано. Братята и сестрите ѝ формираха едно цяло, към което тя не принадлежеше, все едно колко се стараяше.

Тъкмо се канеше да каже нещо утешително на малкия, когато зад тях прозвуча възбуден женски глас:

– Да сте виждали моето момче? Къде, за бога, е синът ми?

Йоханес скочи:

– Мамо!

Ана се изправи и видя как една крехка тъмнокоса жена обви ръце около телцето му и покри косата му с целувки.

– Йоханес! Помислих си, че си се качил във влака и си тръгнал сам.

Той се освободи от прегръдката ѝ.

– И аз така си помислих за теб.

Жената се усмихна.

– Значи и двамата извадихме късмет, нали?

Йоханес посочи към Ана.

– Тази жена се погрижи за мен.

– Наистина? Много мило от ваша страна. Благодаря.

– Това се разбира от само себе си. Просто се опитах да победея страха му.

Жената взе ръката ѝ.

– Сърдечно ви благодаря. Надявам се, че не сте изпуснали влака си.

– Не, не се тревожете, бях подранила. – Ана посочи надясно, където влакът ѝ тъкмо навлизаше в гарата с пухтене. – Ето го, идва. – Тя грабна чантата си. – Довиждане, Йоханес, и да се пазиш, ясно?

Както винаги, Ана си носеше плетивото и докато започваше ръкава на роклята за Лу, се замисли за срещата си с Йоханес. Това преживяване я беше докоснало и още ѝ въздействаше. Едно дете винаги трябва да се чувства сигурно и закриляно. Толкова лесно можеше да бъде изкарано от релси, а проблемите, произтичащи от това, често бяха тежки.

Иглата за плетене се плъзгаше през бримките, почти не ѝ се налагаше да гледа. Това му харесваше на ръкоделието: мислите ѝ кръжаха на воля, а сякаш „между другото“ се раждаше и някоя красива дреха.

„Колко безпомощно беше момчето и с каква благодарност ме погледна, когато се погрижих за него – помисли си тя. – И колко добре се почувствах, задето можех да му помогна.“

След второто прекачване Ана бе завършила и двата ръкава на роклята. После обаче я налегна дрямка.

Сънува Йоханес. Хванати ръка за ръка, стояха на перона и чакаха влака.

– Ами ако мама не дойде? – с ококорени очи попита той.

– Аз нали съм тук – отвърна тя. – Няма да те изоставя. Имай ми доверие.

Когато се събуди, тя примигна и не се ориентира веднага къде се намира.

Аха, във влака за Гьотинген.

Беше сама в купето. Понякога ѝ харесваше да си бърбори с някой друг пасажер, но в повечето случаи предпочиташе тишината.

Колко време беше спала? Напразно хвърли поглед към китката на ръката си. Беше забравила ръчния си часовник вкъщи, вероятно върху нощното шкафче.

Ана прибра плетивото в пътната си чанта, примъкна се до прозореца и опря чело в хладното стъкло.

Беше лято, несъмнено. Поляните и пасищата бяха сочнозелени, покрай житните ниви избуяваха макове, метличини и диви маргаритки, а небето беше с онзи особен, наситеносин цвят.

Ана обичаше селската простота. Всяка година, когато градският живот ѝ дойдеше до гуша, тя закопняваше за зелени пасища, за планини, по които расте тинтява, и за долини, в които се гушат малки селца. Семейството ѝ беше на същата вълна, затова всяка година заминаваха за лятната вила на село за седмици, дори за месеци.

Спомни си за последното си гостуване у Лу, от което бяха минали три месеца. Беше използвала дългото пътуване до дома, за да се подготви за доклада си пред Психологичното общество, който трябваше да изнесе няколко седмици по-късно и който същевременно щеше да ознаменува приемането ѝ в него. Докладът със заглавие *Schlagefantasie und Tagtraum*¹ представляваше проучване на конкретен случай, засягащ отношенията между баща и дъщеря. Една тема, която Ана добре познаваше, за която бе направо предопределена.

Тогава беше страшно притеснена, което се дължеше не само на факта, че по принцип изпитваше страх да говори пред публика. Преди всичко не искаше да разочарова баща си. Открай време Ана се стараше да дава всичко от

¹ По смисъл: „Фантазия за удари и сън наяве“, третира съперничеството между братя и сестри и взаимоотношенията баща-дъщеря – Бел. прев.

себе си, за да отговори на изискванията на прочутия психоаналитик.

Мислите ѝ бяха рязко прекъснати, когато шафнерът мина през вагона.

– Моля, вашите билети, госпожице!

Униформата му миришеше на мокро куче.

Докато продупчваше билета ѝ, Ана правеше това, което бе започнала преди години на шега, когато ѝ беше скучно: замисли се какво ли е кучето му и как ли го е кръстил.

„Пудел – помисли си тя. – Не, по-скоро дакел. Острокосмест дакел, който го посреща нетърпеливо на входната врата, когато се прибира у дома. Може би дори му носи чехлите и вестника. А името му е...“

– След няколко минути навлизаме в централната гара на Гьотинген. – Той ѝ върна билета. – Заповядайте, госпожице.

„Зепи? – Ана едва скри усмивката си. – Глупости, тук не сме в Южна Германия, тук човек със сигурност не нарича кучето си Зеп или Зепи. Тогава може би Валди или Бело.“

Тя взе шлифера си от съседната седалка и се закла-тушка към вратата с леко схванати крака и разкрячена, за да запази равновесие.

Влакът спря, тракайки, а спирачките изскърцаха толкова силно, че тя направи гримаса. Идваше ѝ да си запуши ушите, само дете нямаше свободна ръка за целта.

– Желая ви приятно прекарване в Гьотинген. – Шафнерът докосна фуражката си и отвори вратата на вагона.

– Много благодаря, със сигурност ще е приятно – отвърна Ана и слезе по двете стъпала към перона, като внимаваше да не настъпи подгъва на полата си. Сложи

шлифера върху пътната си чанта, огледа се за ориентация и тръгна.

Лу беше предложила да я посрещне, но тя ѝ писа, че не е необходимо.

Когато излезе от гарата, се поспря и погледна към небето. Не се виждаше нито едно облаче.

Краката ѝ бяха изтръпнали, от дългото седене беше направо ръждясала. До дома на Лу, „Луфрид“, както го наричаше приятелката ѝ, не беше далече.

По пътя Ана се спира неведнъж, за да огледа някоя особено красива къща или градина.

Когато продължи да върви след поредното кратко спиране, внезапно от една странична пътека се появи човек и насмалко не се блъсна в нея.

– Много се извинявам, госпожице. – Млад мъж със сако от твид и кафяво кепе върху червеникавата гъста коса я погледна извинително.

– Няма нищо.

– Вие сте от Австрия. – Той се усмихна леко. – Случайно да сте от Линц?

– Не, от Виена съм.

– Имам леля в Линц. – Мъжът беше горе-долу на нейната възраст. Може би студент, който не си е заминал за дома? Лятно време Гьотинген беше замрял, докато през семестрите гъмжеше от млади хора. – Тук ли следвате? – любопитства непознатият.

– Не, ще гостувам на приятелка.

– Аз следвам западноазиатски езици. – Той пружинира на пръстите на краката си, мушнал ръце в джобовете на панталона.

– При професор Андреас ли?

– Да. Познавате ли го?